

Posudek bakalářské práce

Autor:

Jiří Janeček

Studijní program: B7507, Specializace v pedagogice

Studijní obor:

Historie a společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce:

Mgr. Hynek Janoušek Ph.D.

Oponent práce:

prof. Jaroslav Peregrin

Předkládaná práce si dala za úkol podat analýzu transcendentální dedukce kategorií Kantovy *Kritiky čistého rozumu*. Přestože se jedná o nesmírně obtížný text poměrně náročného díla a autor práce nemá filosofii jako svůj hlavní a jediný studijní obor, zhostil se úkolu ze ctí. Musím říci, že za odvalu se do tohoto tématu pustit a za způsob, s jakým se s obtížným úkolem vyrovnal, zaslouží uznání. Po krátké biografické črtě a nastínění rozčlenění *Kritiky čistého rozumu* přechází autor ke krátké charakteristice Kantovy ideje transcendentální filosofie a kopernikánského obratu. Propojuje velmi stručně oboje s problematikou syntetických soudů apriori. Následuje nastínění Kantovy transcendentální estetiky a rozlišení logiky formální a transcendentální. Tady se, myslím, mohl autor zdržet, protože na kontrastu těchto dvou logik je lépe vidět i téma transcendentální analytiky rozvažování, tj. vyjasnit podmínky možné zkušenosti (tj. empirické pravdy) z hlediska myšlení předmětů zkušenosti. Transcendentální logika také nestojí jaksi vedle formální logiky, protože nakolik jsou předměty zkušenosti myšleny, natolik podléhají pravidlům myšlení vůbec, a ty udává logika formální (jejím nejvyšším zákonem je zákon vyloučeného sporu).

Autor se dále věnuje popisu Kantovy tabulky soudů – zde by asi šlo lépe vysvětlit trik, jak se k tabulce Kant dostal (využití tradiční logiky), a proč vlastně takovýto trik potřeboval (pro odhalení forme smyslovosti nic takového nepotřeboval). Výčtu soudů pak odpovídá výčet forem soudů, nakolik je v nich myšlen možný předmět zkušenosti, tyto formy uplatněné na jevy nazývá Kant kategorie. Autor správně načrtává otázku dedukce (ospravedlnění) kategorií. Empirické pojmy se ospravedlňují vykazatelností předmětu, na něž jsou užívány, kategoriím však ve smyslovosti vůbec nic neodpovídá (zde Kanta probudil Hume z dogmatického spánku). Nemáme je tedy považovat za subjektivní fikce? Kant má za to, že nikoliv a přechází k jejich dedukci.

Zatímco dedukce je oficiální program příslušné kapitoly *Kritiky čistého rozumu*, naráží Kant na nová témata, která se mu v jejím zpracování objevují. Zde mohl autor přeci jen o něco jasněji vyjmenovat, s čím vším Kant zápasí, aby se mohl k realizaci dedukce kategorií vůbec dostat. Práce dále sleduje Kantovu argumentaci v prvním (A) a druhém (B) vydání *Kritiky čistého rozumu*.

Myslím, že líčení B-dedukce je v práci vypracováno s větší jasností než líčení A-dedukce, ale A-dedukce byla Kantem přepracována právě pro svou neobyčejnou „temnost“, takže je pochopitelné, že se to odráží i v práci.

Jestliže je pro nás předmět o sobě ničím, nemůže zakládat jednotu svého pojetí ve zkušenosti, nemůže zvnějšku nějak diktovat vědomí svou jednotu a své pojetí. Přesto máme jednotu a jednotné pojetí předmětu zkušenosti. Tento předmět je vztažen k formám smyslovosti a k formám myšlení, v jeho pojetí se tedy obojí snoubí. Jak ale mohou formy smyslovosti a myšlení vůbec nějakou jednotu předmětu zkušenosti vytvořit? Kant už rovnou ví, že ukáže kategorie jako podmínku této jednoty nakolik je myšlena. Jelikož jednotu zkušenosti také není nic, co by mohlo být ve smyslech, patří nějak na rovinu spontaneity a tedy rozvažování. Ale jak? Je zároveň faktem, že předmět nemůžeme myslet, pokud jej nemyslíme ve vztahu k celku předmětů, k němuž náleží. Co však zakládá jednotu tohoto celku, jednotu zkušenosti jako takové (tj. jednotu předmětů soudů s empirickým nárokem na platnost)? Autor líčí v A-dedukci, jak se Kant snažil vyložit shrnutí představ v jednotu možného předmětu zkušenosti v teorii tří syntéz. Syntéza aprehenze smyslové rozmanitosti v názoru, syntéza

reprodukce v obrazotvornosti a rekognice v pojmu. V A vydání vystupuje prostřední syntéza jako střední člen spojující smysly s rozumem. Rozum by se nemohl uplatňovat na jevy bez názoru času jako formy veškeré smyslovosti, názor času ale není možný bez obrazotvornosti, ta představy nejen podržuje, ale i asociuje, k čemuž ale potřebuje formální pravidlo, to ji poskytuje pojem. Ten řídí to, jak vztahovat rozmanitost představ k identitě, která v ní není dána, tj. k empirickému předmětu X. Celá syntéza představ by byla ale k ničemu, kdyby sama „vypadávala“ z vědomí, podmínku průběžného vztázení syntéz k jednotě vědomí nazývá Kant transcendentální apercepce. Celý postup lze i obrátit a ukázat, že podmínkou transcendentální jednoty apercepce a tedy jednoty naší zkušenosti, je syntéza představ v objektivní jednotu předmětů zkušenosti. Autor statečně zápasí s temnými Kantovými větami a drobné prohřešky mu lze prominout.

V B-vydání se autor vztahuje ke Kantovu obratu k soudu a tedy i k základní roli, kategorie jako formy soudu, jež udává pravidlo pro spojení rozmanitosti, která je v něm „držena“. I v této části autor představuje základní terminologii a postup Kantovy úvahy.

Závěr tvoří upozornění na dvojí výsledek Kantovy dedukce kategorií. Tím, že je ukázáno, že kategorie jsou platné jen jako podmínky myšlení naší zkušenosti se zároveň ukazuje, že mimo tuto zkušenost platnost nemají. Tím se otřásá v základech stavba tradiční metafyziky, která nekriticky používala kategorie jako základní určení jsoucna sama o sobě.

Navzdory zápasu s tématem, občasnému přehlédnutí či neporozumění nějakému z Kantových speciálních pojmů či nějaké ze složitějších pasáží a stylistickým neobratnostem ve formulacích, **hodnotím tuto práci jako výbornou, tj. za A.** Je třeba také vzít v potaz, že autor není studentem oboru filosofie.

Otázky pro obhajobu:

Překvapilo mne tvrzení na s. 16, že formy času a prostoru nejsou pro Kanta vrozené. Mnoho interpretů tvrdilo, že naopak vrozené jsou, a proto je třeba Kanta naturalizovat. Jak své tvrzení myslíte?

Jakým trikem získává Kant tabulku soudů, jakou roli v tom hraje tradiční logika a proč je postup oklikou pro Kanta nutný?

Stručně shrňte hlavní rozdíl v přístupu A dedukce a B dedukce, který vám přijde inspirativnější?